

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR**

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129

E-mail: jan.cervenka@soc.cas.cz

Názory veřejnosti na případné vybudování americké protiraketové základny v ČR a postoje k zahraniční politice a roli USA ve světě

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2006, v06-09</i>
Otázky:	<i>PM.57, PM.104 - 108</i>
Termín terénního šetření:	<i>4. – 11. 9. 2006</i>
Počet respondentů:	<i>993</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>12. října 2006</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

V zářijovém šetření Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR realizovaném v rámci projektu *Naše společnost 2006* bylo respondentům položeno několik otázek souvisejících s případným umístěním základny protiraketové obrany USA na našem území. Zároveň s tím byla v tomto šetření dotázaným předložena i baterie otázek zaměřených na vnímání americké zahraniční politiky a role USA v současném světě. Tato tisková informace prezentuje základní výsledky těchto šetření.

Nejprve se podívejme, jak česká veřejnost obecně pohlíží na zahraniční politiku a roli USA ve světě.¹

Tabulka 1: Postoj k výrokům o zahraniční politice a roli USA ve světě (%)

	souhlasí		nesouhlasí		neví
	rozhodně	spíše	spíše	rozhodně	
USA usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa.	8	39	30	13	10
Jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství.	21	43	20	4	12
USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv.	9	42	27	11	11
USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.	39	39	13	1	8
USA mají právo postupovat proti nedemokratickým režimům i za použití vojenské síly.	4	18	34	32	12
Současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět.	15	29	28	11	17

Pozn.: Procenta v řádku.

¹ Otázka: „Přečtu Vám několik výroků o zahraniční politice USA a vy mi, prosím, ke každému z nich řekněte, zda s ním souhlasíte, nebo nesouhlasíte.“ (dále viz tabulku 1)

Jak ukazují výsledky šetření zaznamenané v tabulce 1, více než tři čtvrtiny lidí v České republice (78 %) zastávají názor, že USA v zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy, a téměř dvě třetiny (64 %) si myslí, že neberou ohled na mínění světového společenství. Podle více než dvou pětín respondentů (44 %) současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět, jen nepatrně menší část (39 %) zastává opačné mínění. Podobně výrazně rozštěpená je česká společnost i v názorech na to, zda Spojené státy ve své zahraniční politice usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa, když 47 % občanů s takovým tvrzením souhlasí, zatímco 43 % je odmítá. V případě otázky, zda USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv, mírně převažuje mínění, že ano, když souhlas s takovým tvrzením dala najevo asi polovina dotázaných (51 %) oproti necelým dvěma pětinám (38 %) nesouhlasících. Názor, že Spojené státy mají právo ve vztahu k nedemokratickým režimům použít vojenskou sílu, zastává necelá čtvrtina obyvatel ČR (22 %), dvě třetiny občanů (66 %) jsou naopak proti.

Tabulka 2: Souhlas/nesouhlas s výroky o zahraniční politice a roli USA ve světě

	III/2003	V/2004	II/2005	IX/2006
USA usilují o zajištění stability a mírového uspořádání světa.	44/49	47/44	47/44	47/43
Jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství.	73/21	64/26	64/24	64/24
USA ve své zahraniční politice vystupují na obranu svobody, demokracie a lidských práv.	48/42	51/38	48/40	51/38
USA ve své zahraniční politice upřednostňují vlastní mocenské a ekonomické zájmy.	82/13	76/15	76/14	78/14
USA mají právo postupovat proti nedemokratickým režimům i za použití vojenské síly.	20/71	22/64	18/70	22/66
Současná zahraniční politika USA představuje hrozbu pro dnešní svět.	57/31	42/41	43/40	44/39

Pozn.: Údaje v tabulce reprezentují součty podílů příslušných variant odpovědí „spíše“ a „rozhodně“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Stejnou baterii otázek jsme použili již dříve ve výzkumech uskutečněných v březnu 2003, květnu 2004 a únoru 2005. Z porovnání výsledků je patrné, že oproti poslednímu šetření z února loňského roku nedošlo k žádnému výraznému posunu v názorech veřejnosti. Jedinou statisticky významnou změnou je mírný nárůst podílu zastánců myšlenky, že USA mají právo použít vojenskou sílu proti nedemokratickým režimům, o 4 procentní body a adekvátní pokles podílu těch, kdo s tímto názorem nesouhlasí. Ani v porovnání s květnem 2004 nejsou viditelné žádné statisticky významné změny. Naproti tomu v březnu 2003, kdy šetření časově kolidovalo s eskalací napětí okolo Iráku, byly postoje české veřejnosti k americké zahraniční politice v některých ohledech podstatně kritičtější. Zejména podíl těch, kdo považovali stávající zahraniční politiku USA za hrozbu pro svět, byl v roce 2003 vyšší než ve všech pozdějších výzkumech. Patrný pokles oproti roku 2003 jsme zaznamenali i v případě přesvědčení, že jednání USA v mezinárodní politice nebere ohledy na mínění světového společenství (o 9 procentních bodů).

Uvedené výsledky, které se týkají jednotlivých zkoumaných výroků, lze shrnout do jediného indikátoru, který ukazuje postoj české veřejnosti k americké zahraniční politice prostřednictvím vzájemné relace mezi počty pozitivních a

negativních vyjádření na její adresu u každého jednotlivého respondenta. Tyto relace byly následně uspořádány do pěti kategorií (viz tabulku 3).

Tabulka 3: Postoj k zahraniční politice USA (v %)²

	III/2003	V/2004	II/2005	IX/2006
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	5	5	4	7
převážně pozitivní	16	21	19	18
neutrální nebo smíšený	17	24	25	22
převážně negativní	32	28	26	28
jednoznačně negativní	30	22	26	25

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z výsledků vyplývá, že více než polovina občanů (53 %) se k americké zahraniční politice a roli USA ve světě staví převážně nebo zcela jednoznačně kriticky, zatímco pozitivně je vnímá čtvrtina české populace (25 %). Sedm ze sta Čechů starších 15 let pak americkou zahraniční politiku přijímá zcela bezvýhradně. V porovnání s posledním výzkumem se nepatrně, prakticky na samé hranici statistické významnosti zvýšil podíl respondentů přijímajících americkou zahraniční politiku a roli USA ve světě bez výhrad a naopak poklesl podíl těch, jejichž postoj je neutrální, nerozhodný nebo zahrnující pozitivní i kritická stanoviska v přibližné rovnováze. Navzdory zřetelně převažujícím kritickým názorům české veřejnosti jsou její aktuální postoje k americké zahraniční politice a roli USA ve světě celkově méně kriticky vyhocené než v březnu 2003, kdy převážně nebo jednoznačně negativní vnímání charakterizovalo více než tři pětiny populace (62 %).

Tabulka 4: Postoj k zahraniční politice USA podle stranických preferencí (%)

	ODS	KDU-ČSL	Zelení	ČSSD	KSČM
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	11	4	3	5	1
převážně pozitivní	31	23	21	12	6
neutrální nebo smíšený	23	35	21	17	7
převážně negativní	22	26	31	34	35
jednoznačně negativní	13	12	24	32	51

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Z tabulky 4 je patrné, že podle stranických preferencí relativně nejpříznivěji americkou zahraniční politiku vnímají příznivci ODS, mezi nimiž mírně převažuje pozitivní hodnocení (42 %) nad kritickými hlasy (35 %). Mezi stoupenci ostatních stran ve větší či menší míře naopak převažuje kritické hodnocení, přičemž nejkritičtějšími jsou v tomto směru podle očekávání voliči KSČM. Z hlediska sebezařazení na pravolevé politické škále je hodnocení zahraniční politiky USA poněkud příznivější v její pravé části a zejména na jejím pravém okraji, jak ukazuje tabulka 5.

Tabulka 5: Postoj k zahraniční politice USA podle sebezařazení na pravolevé škále (%)

	levice	levý střed	střed	pravý střed	pravice
jednoznačně pozitivní (bezvýhradný)	1	4	5	11	13
převážně pozitivní	5	13	14	24	36
neutrální nebo smíšený	15	11	23	26	22
převážně negativní	33	36	28	24	15
jednoznačně negativní	46	36	30	15	14

Pozn.: „Levice“ – respondenti, kteří se zařadili do bodů 1, 2 nebo 3 na jedenáctibodové pravolevé škále; „levý střed“ – body 4 a 5; „střed“ – bod 6; „pravý střed“ – body 7 a 8; „pravice“ – body 9, 10 nebo 11.

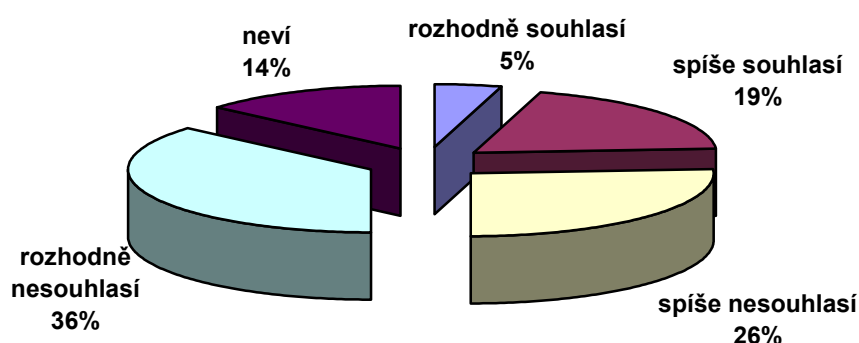
² Do kategorie „jednoznačně pozitivní“ jsou zařazeni respondenti s převahou pěti či šesti výroků podporujících nebo kladně hodnotících americkou zahraniční politiku či roli ve světě, v kategorii „převážně pozitivní“ jsou ti s převahou dvou až čtyř takových vyjádření a v kategorii „neutrální nebo smíšený“ figurují lidé, u nichž byl rozdíl mezi příznivými a nepříznivými stanovisky buď nulový, nebo charakterizovaný převahou pouze jediného výroku na jednu či druhou stranu. Kategorie „převážně negativní“ a „jednoznačně negativní“ byly stanoveny analogicky kategoriím „převážně pozitivní“ a „jednoznačně pozitivní“.

Analýza podle základních sociodemografických znaků dále ukázala, že proamerické postoje jsou poněkud typičtější pro mladé lidi ve věku 15 až 19 let, studenty a v menší míře pro dotázané s dobrou životní úrovní.

Další část šetření, jak bylo uvedeno výše, se věnovala v poslední době hodně diskutované možnosti umístit na našem území základnu, která by byla součástí budovaného systému obrany Spojených států proti mezikontinentálním balistickým střelám. Výzkum konkrétně zjišťoval postoje české veřejnosti k samotnému záměru vybudovat základnu právě v ČR a důvody souhlasu či nesouhlasu s tímto krokem, dále se pokoušel zjistit názory na některé možné dopady tohoto kroku a rovněž postoj k případnému vypsání referenda v této otázce.

Graf 1: Souhlas/nesouhlas s vybudováním základny v ČR³

Z výsledku šetření zachyceného v grafu 1 je patrné, že poměrně výrazná většina (62 %) občanů s případným vybudováním americké protiraketové základny u nás nesouhlasí, když čtvrtina (26 %) uvedla, že nesouhlasí „spíše“, a další více než třetina dokonce vyjádřila „rozhodný“ nesouhlas. Pro vybudování základny se vyslovila jen necelá čtvrtina (24 %) dotázaných, když 5 % uvedlo, že s umístěním základny u nás „rozhodně souhlasí“ a 19 % se vyjádřilo, že „spíše souhlasí“. Formou otevřené otázky pak byly zjišťovány motivy pro souhlasný⁴ či naopak nesouhlasný⁵ postoj. Souhlasící nejčastěji uváděli, že takový krok by zvýšil bezpečnost a obranyschopnost ČR (52 %), že by základna znamenala ekonomický přínos pro ČR (13 %), že by zvýšila prestiž a zlepšila postavení ČR ve světě (10 %), že ČR jako členská země NATO by měla vycházet vstříc spojenci (10 %) a že vztahy s USA by pro ČR měly být prioritou (4 %). Nesouhlasící jako důvod nejčastěji zmiňovali bezpečnostní rizika pro ČR v souvislosti se samotným umístěním základny v ČR (46 %), nesouhlas s přítomností jakýchkoli cizích vojáků na našem území (13 %), zásah do naší národní suverenity (9 %), nedůvěru ke Spojeným státům a jejich politice (6 %),

³ Otázka: „Souhlasíte nebo nesouhlasíte s tím, aby na území České republiky byla vybudována základna americké protiraketové obrany? Rozhodně souhlasíte, spíše souhlasíte, spíše nesouhlasíte, rozhodně nesouhlasíte?“

⁴ N=232; otázka: „Proč souhlasíte?“

⁵ N=611; otázka: „Proč nesouhlasíte?“

negativní postoj k vojenským zařízením jakéhokoli druhu (4 %) a bezpečnostní, ekologická a jiná rizika spojená s provozem základny (4 %).⁶

Tabulka 6: Souhlas/nesouhlas se základnou podle postoje k zahr. pol. USA (%)

	Jednoznačně pozitivní	Spíše pozitivní	Neutrální	Spíše negativní	Jednoznačně negativní
Rozhodně souhlasí	10	10	6	1	2
Spíše souhlasí	54	36	16	16	4
Spíše nesouhlasí	16	25	32	27	23
Rozhodně nesouhlasí	3	13	25	44	65
Neví	17	16	21	12	6

Procenta ve sloupci

Z údajů v tabulce 6 vyplývá, že postoj k případnému zřízení americké protiraketové základny u nás velmi silně koreluje s obecným postojem k americké zahraniční politice a k roli USA ve světě. Lidé hodnotící působení USA pozitivně převážně vyhodovávají základny podporují, naopak ti, kdo se obecně staví k americké zahraniční politice kriticky, tuto eventualitu vesměs odmítají.

Tabulka 7: Souhlas/nesouhlas se základnou podle stranických preferencí (%)

	ODS	KDU-ČSL	Zelení	ČSSD	KSČM
Rozhodně souhlasí	9	2	0	3	2
Spíše souhlasí	31	12	21	13	4
Spíše nesouhlasí	22	41	32	28	20
Rozhodně nesouhlasí	21	29	30	47	69
Neví	17	16	17	9	5

Procenta ve sloupci

Z hlediska stranických preferencí má případné zbudování základny relativně vyšší podporu pouze mezi příznivci ODS, i když ani mezi nimi souhlasící nepřevažují nad nesouhlasícími. Voliči ostatních stran pak myšlenku základny v naprosté většině odmítají, nejrezolutněji stoupenci KSČM. Obecně platí, že na pravolevé škále podpora zbudování základny klesá zprava doleva.

Z hlediska ostatních sociodemografických znaků relativně vyšší souhlas šetření zaznamenalo mezi muži a dotázanými s dobrou životní úrovní. Naopak rezolutněji proti základně se vyslovovali lidé starší 60 let a dotázaní, kteří životní úroveň své domácnosti vnímají jako špatnou.

Další otázka šetření se zaměřila na vliv případného zřízení základny na našem území na některé aspekty vnitřní bezpečnosti a vnějších vztahů.⁷

Tabulka 8: Vliv zřízení protiraketové základny v ČR...

	Rozhodně příznivý	Spíše příznivý	Ani příznivý, ani nepříznivý	Spíše nepříznivý	Rozhodně nepříznivý
pro bezpečnost ČR a jejích občanů	9	16	16	33	17
pro suverenitu ČR	7	17	29	21	13
pro postavení ČR ve světě	9	26	30	14	6
pro vztahy se Spojenými státy	33	42	11	3	2
pro vztahy s ostatními spojenci v rámci NATO	14	39	20	6	2
pro vztahy s jinými státy	4	13	29	21	6

Pozn.: Procenta v řádku, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

⁶ U souhlasících i nesouhlasících dopočet do 100 % tvoří jiné důvody, které se vyskytovaly méně často.

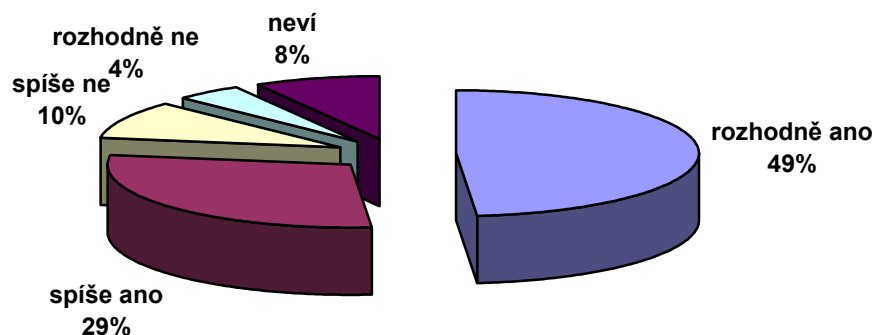
⁷ Otázka: Jaký vliv by mělo podle Vašeho názoru vybudování americké protiraketové základny na území České republiky...?“ (dále viz tabulku 8)

Z výsledků v tabulce 8 vyplývá, že naprostá většina veřejnosti si myslí, že by umožnění výstavby americké základny na našem území příznivě působilo zejména na vztahy ČR se Spojenými státy a v menší míře pak i na vztahy s ostatními členskými zeměmi NATO. Také z hlediska celkového mezinárodního postavení ČR se respondenti spíše přiklánějí na stranu pozitivního působení než negativního. Naopak pro vztahy s ostatními státy, pro suverenitu ČR a zejména pro její bezpečnost a bezpečnost jejích občanů by zřízení americké základny u nás mělo podle převažujícího mínění spíše vliv negativní. Názory na vliv zřízení základny u jednotlivých aspektů vždy ve větší či menší míře korelovaly se samotným postojem k základně, ovšem nejvýraznější bylo toto štěpení právě u otázky bezpečnosti ČR a jejích občanů.

Poslední otázka bloku se týkala případného referenda v souvislosti s možností zřízení protiraketové základny u nás.⁸

Graf 2: Měli by o základně rozhodovat občané v referendu?

Z výsledků zachycených v grafu 2 je zřejmé, že případné referendum v této otázce má podporu více než tři čtvrtin (78 %) občanů, zatímco názor, že o základně by neměli rozhodovat lidé v referendu, vyjádřilo jen 14 % dotázaných.

Podrobnější analýza přitom ukázala, že proti referendu v této otázce se vesměs vyjadřují stoupenci vybudování základny, zatímco mezi nesouhlasícími se základnou se vyjádření proti referendu objevovala jen velmi sporadicky. Této skutečnosti pak odpovídají i další zjištěné sociodemografické diference, které víceméně kopírují diference zjištěné v souvislosti s postoji k samotnému zřízení americké protiraketové základny u nás.

⁸ Otázka: „Domníváte se, že by o případném umístění americké protiraketové základny u nás měli rozhodovat občané v referendu? Rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne?“